

สืบจาก
ลายนิ้วมือ
จาก
from the
LOO

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

ปฏิบัติการ 'ซี' ดลาย
คดีเด็ดเว็จแตก
ย้อนอดีตสยามประเทศ

Private Investigation
from the
Call of Nature

นิทรรศการ
"สืบจากส่วน"
TALES from the LOO

มิวเซียมสยาม พิพิธภัณฑ์การเรียนรู้

MUSEUM SIAM : Discovery Museum

๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๓ - ๑๗ เมษายน ๒๕๕๔

๑๐.๐๐ - ๑๘.๐๐ น. (ปิดวันจันทร์)

November 2010 - 17 April 2011 / 10 am - 6 pm (Closed Mondays)

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

สาส์นจาก สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ ได้จัดตั้งพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งแรก คือ “มิวเซียมสยาม” นำเสนอประวัติศาสตร์ชาติไทยผ่านนิทรรศการถาวร ชื่อว่า “เรียงความประเทศไทย” นอกจากนี้ ยังได้จัดทำนิทรรศการชั่วคราวอย่างต่อเนื่อง และครั้งนี้ สถาบันฯ ได้หยิบยกเรื่องราววัฒนธรรม การขับถ่ายของเสียของคนไทยในอดีต ที่แสดงถึงการรับเอาอารยธรรมและความเชื่อที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นคติความเชื่อเรื่องเทวราชาของศาสนาฮินดู ข้อบัญญัติทางพระพุทธศาสนา รวมไปถึงรูปแบบการถ่ายทุกซ์ของชาวจีนในกรุงเทพฯ ต่อเนื่องมาจนถึงการพัฒนาระบบสาธารณสุขแบบ ตะวันตก มาสร้างสรรค์เป็นนิทรรศการชั่วคราวเรื่อง “สืบจากลั่วม” เพื่อให้ผู้ชมได้เรียนรู้ ประวัติศาสตร์ไทยผ่านการตีความที่แปลกใหม่ สนุกสนาน รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้ชมตระหนักถึง การรักษาสภาพ และสาธารณสุขในการขับถ่ายของเสียด้วย

สถาบันฯ ขอขอบพระคุณ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข และ SCG ที่ร่วมจัดแสดงนิทรรศการในครั้งนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ความร่วมมือในครั้งนี้ จะพัฒนาไปสู่การขยายองค์ความรู้อื่นๆ ต่อไปในอนาคต

ราเมศ พรหมเย็น

รักษาการผู้อำนวยการสถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

สาส์นจาก กรมศิลปากร

การสืบค้นประวัติศาสตร์ไทย และสภาพสังคมอันหลากหลายของผู้คนใน ดินแดนสุวรรณภูมิ ผ่านการสำรวจ “ลั่วม” ชนิดต่างๆ ที่พบในอุษาคเนย์ นับเป็นการเปิดมุมมองใหม่ทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากจะทำให้เราค้นพบว่า ดินแดนแถบนี้มีความหลากหลายทาง วัฒนธรรมสูง นับเป็นความ “รู้มร่าย” ทางวัฒนธรรม หากใช้ความแตกต่าง หรือแตกแยก

นิทรรศการชั่วคราวเรื่อง “สืบจากลั่วม” นอกจากจะช่วยให้คนไทยได้เรียนรู้ ประวัติศาสตร์ไทยแล้ว ยังได้ก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างพิพิธภัณฑ์ ทั้งในระดับพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ และพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ที่จะพัฒนา เติบโตเป็น “เครือข่ายพิพิธภัณฑ์” ที่มีความเชื่อมโยงกัน อันจะทำให้เกิด การขยายองค์ความรู้ และต่อยอดการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยออกไปให้ หลากหลายนายมากยิ่งขึ้น

โสมสุดา ลียะวณิช

อธิบดีกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

สาส์นจาก กรมอนามัย

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับงานสุขภาพมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๖๓ และได้บรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติทุกฉบับ โดยมี กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข เป็นผู้ขับเคลื่อนงานอย่างต่อเนื่องในหลายรูปแบบ ตั้งแต่การรณรงค์ให้คนไทยใช้ส้วมเป็นกิจวัตร การผลักดันให้ครัวเรือนไทยมีส้วมใช้ถึงร้อยละ ๙๘.๙ ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๓ ต่อมา กรมอนามัยยังรุกคืบ ไปยังส้วมสาธารณะที่ต้อง “สะอาด เพียงพอ และปลอดภัย” ในปัจจุบัน เรานำไปที่การสุขภาพมากยิ่งขึ้น โดยมีหลักการว่า “ของเสียคือทรัพยากร” ที่เราต้องนำกลับมาใช้ประโยชน์ให้ได้มากที่สุด

กรมอนามัย ขอขอบคุณ สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ ที่ได้เชิญกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข เป็นผู้ร่วมจัดนิทรรศการ ชุด “สับจากส้วม” และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะเกิดความร่วมมือเช่นนี้อีกในอนาคต

ดร.นายแพทย์ สมยศ ศิริคมี

อธิบดีกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

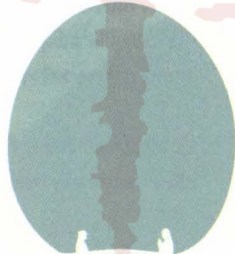
สาส์นจาก SCG

ผมรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ SCG ได้เป็นส่วนหนึ่งในการขยายองค์ความรู้ ในนิทรรศการชั่วคราวเรื่อง “สับจากส้วม” ที่สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ จัดขึ้นในครั้งนี้ ความสำคัญของโครงการที่เกิดขึ้น นอกจากเราจะได้เรียนรู้ ประวัติศาสตร์ผ่านเรื่องของ “ส้วม” ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันแล้ว นิทรรศการชุดนี้ยังมี ส่วนช่วยจุดประกายให้กับนักออกแบบรุ่นใหม่ให้เกิดการพัฒนาและออกแบบสุขภัณฑ์ ที่ตอบสนองและคำนึงถึงวิถีชีวิตของคนตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งจะเป็นการช่วย ต่อยอดให้กับอุตสาหกรรมการออกแบบและผลิตสุขภัณฑ์ในประเทศไทยให้มีความ ก้าวหน้าได้อีกทางหนึ่ง

อนุวัตร เถลิงไชย

แบรนด์ดีไดเร็คเตอร์ บริษัท เอสซีจี ผลิตภัณฑ์ก่อสร้าง จำกัด

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

โลกของส้วม

World of the Loo

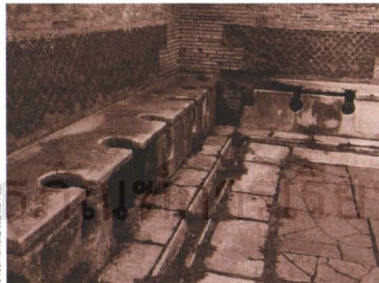
ส้วมไม่ใช่เรื่อง“ซีจ๊ว”มาตั้งแต่มนุษย์เกิดมาเมื่อล้านปีที่แล้วแล้ว เพราะมนุษย์ทั้งโลกต่างคิดใคร่ครวญหาส้วมที่“ดีที่สุด” มากำจัดอ๊อ ก่อนที่อ๊อจะย้อนมากำจัดเรา

คนไทยก็เหมือนกัน เรามีส้วมหลายแบบ ตั้งแต่การอ๊อในทุ่งนาแบบใกล้ชีวิตธรรมชาติ การอ๊อแบบลัดกลืนโดยส้วมโยเทคจากเมืองแขก หรือการอ๊อแบบ‘เทพ’ของชนชั้นปกครอง รวมไปถึงการอ๊อใส่ถังสำหรับคนเมืองรุ่นแรกที่ยืมความคิดมาจากคนจีน ฯลฯ

ส้วมมากมายขนาดนี้จะเกิดขึ้นไม่ได้เลย หากไม่มีความหลากหลายของกลุ่มคน
ให้เราหยิบยืมความคิดมาปรับใช้และสุดตบ

How old is the first toilet in the world? No one knows. It is probably as old as the first human being on earth, since even the most primitive humans thousands of years ago had to poo.

If we look at the ways we have dealt with substances from our bowels over the long history of humankind, we can understand our world better. For this region, investigating the development of toilets helps reveal the natural, cultural, and technological diversity of Thailand.

ส้วมโรมัน

ส้วมโรมัน ที่เมืองเก่าออสเตีย ประเทศอิตาลี
ฐานที่นั่งเป็นแผ่นหินอ่อน ยกจากพื้นในระดับความสูง
ที่นั่งได้สะดวก มีรูขนาดกว้างสำหรับปล่อยของ
และมีรูด้านหน้าสำหรับสอดฟองน้ำเข้าไปเช็ดก้น

Roman Latrine at Ostia Antica, Italy.

The marble seats were raised up at a sitting level with sizable holes for dropping the contents. After finishing the job, one could insert sponge through the holes in front for the clean-up.

ฟองน้ำ เชื่อว่าชาวโรมัน ใช้ฟองน้ำชุบน้ำ ทำความสะอาด
หลังจากเสร็จกิจ

Sponge. After finishing their duty, Roman used
damp sponge for the clean-up.

ภาพจากพิพิธภัณฑ์

สถาบันพิพิ

พิพิธภัณฑ์

ชาวไร่ชาวนา ไม้ว่าไทยหรือเทศ
ต่างก็ไปทุ่งเพื่อความสบายท้อง
ด้วยกันทั้งสิ้น
Peasants everywhere on
earth went to the fields
to empty their bowels.

ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดสุทัศน์

ไปทุ่ง ไปท่า Time for a 'Field Trip'

สังคมไทยในยุคดั้งเดิมที่ยังมีประชากรน้อย และอยู่อาศัยกันแบบพึ่งพาธรรมชาติ เรื่องอี ก็เป็นเรื่อง “ซีๆ” ใครมีบ้านเรือนอยู่ริมทุ่งนา ก็ไปอีในทุ่ง ใครมีบ้านอยู่ริมน้ำ ก็ไปอีที่ท่าหน้า จึงเป็นที่มาของคำว่า “ไปทุ่ง” “ไปท่า” รวมถึงคำว่า “ไปป่า” ก็ย่อมเป็นคำพูดติดปากของคนที่มีบ้านอยู่ชายป่านั้นเอง

เมื่ออีเสร็จแล้ว อีนั้น ก็ไม่ได้ไปไหน แต่จะถูกจำกัดไปโดยธรรมชาติที่อยู่รอบตัวเรา

In traditional times, when Thai people still led simple lives close to nature and the kingdom was thinly populated, going to the loo was simply a private encounter with mother nature. Farmers went out to their rice fields or irrigation ditches, while those living on the river went out to the pier to relieve themselves. For those living near the jungle, a walk to the woods was the preferred way to empty one's bowels.

Aha! But you shouldn't be worried about hazardous effects of the wastes. The products from the call of nature were automatically treated by nature.

สง่ามบนพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

มันก็กิ่ง “แกก” แปลว่า ทำให้เกลี้ยง”
ทำจากไม้ไผ่ ใช้กันมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล
A Toilet Stick is made from bamboo. It was
widely used in Thailand since ancient times.

ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ภายในอุโบสถวัดสุทัศน์เทพวราราม กรุงเทพฯ
Mural painting from Wat Suthat, Bangkok

เปิดตัวเทศบาลเพื่อนยาก

เทศบาลเอ็งกับเทศบาลอู๊ด

Welcome our Cleaners
K-9 Attack

สำหรับคน “ไปทุ่ง” หรือคนที่คิดจะฉี่ในบางมุมของเมือง ก่อนจะนั่งลงหย่อน ต้องกวาดตาให้แน่ใจก่อนว่า ไม่มีเจ้าเพื่อนยากสี่ขาสองชนิดคือ น้องหมูและน้องหมา ที่อาจเข้ามารบกวนความสงบ เพราะ อี คืออาหารโปรดของมัน

ถ้าจะถือไม้ไปสักอันไว้ป้องกันตัว (และอี) ระหว่างทำ “ธุระ” ก็เป็นความคิดที่ดีนะ

Crap is one of dogs' and pigs' favorite menus! So when taking a dump, one has to keep a sharp eye out for these creatures for fear of their superb cleaning tasks.
Mural painting from Wat Sai Anirak, Ratchaburi Province

ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ภายในอุโบสถวัดไพโรธอารีรักษ์ จังหวัดราชบุรี
Mural painting from Wat Sai Anirak, Ratchaburi Province

ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ภายในวิหารวัดสุทัศนเทพวราราม กรุงเทพฯ
Mural painting from Wat Suthat, Bangkok

เทศบาลใต้บาดาล

Navy Seals

สำหรับคน “ไปท่า” และคนที่อยู่ในเรือแพ น่าจะหาความสงบได้ง่ายหน่อย ตรงที่เทศบาลอย่างปลาแขยงจะซุ่มคอย “เหยื่อ” อยู่ที่ผิวน้ำ จนเมื่อ “อาหาร” ตกลงมานั้นแหละ มันจึงจะเริ่มปฏิบัติ “ตอด” แบบไม่ให้เหลือซากเหลือกลิ่นกันเลยทีเดียว

ไม่ต้องแปลกใจ ว่าทำไมเมนูของคนไทย จึงไม่มีปลาแขยงอยู่เลย

Our cleaners even work in the water. Certain species of fish on duty will keep an eye on you when you drop a bomb. Their nipping ability is second to none. That is why Thai people have never included this kind of fish in their menus.

จะยี้ทำไม ก็แค่นั่งอี

Simply a Call of Nature

เห็นภาพเหล่านี้แล้ว ก็อย่าเพิ่งนึกตำหนิว่าใครพิเรนเอารูปคนนั่งอึมาวาดไว้บนผนังโบสถ์ เพราะคนโบราณเขา “อึเป็นเรื่องธรรมชาติ” ไม่ใช่เรื่องน่าอาย

นอกจากในจิตรกรรมฝาผนังแล้ว เรายังพบขี้นเวียนอยู่กับเรา ไม่ว่าจะในปริศนาคำทาย นิทานพื้นบ้าน ชื่อของสัตว์ ชื่อของอาหาร และยังเป็นยารักษาโรคในตำรับยาโบราณอีกด้วยนะ

Pictures of men and women squatting and defecating can be found widely as part of religious paintings on the walls of ordination halls or chapels in Buddhist temples. Going to the loo is not something to hide or to be shy about. Apart from mural paintings in temples, matters involving excrement also appear in other aspects of Thai culture, such as in riddles, folklores, and the names of some animals. “Poo” features in the names of some Thai dishes, and has even become an ingredient in some herbal medicines.

ภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถวัดประตูลสาร จังหวัดสุพรรณบุรี
Mural painting from Wat Pratusan, Suphan Buri Province

ส้วมพระ มาจากไหน?

Monk Loo: Where did it come from?

ในสมัยสุโขทัย มีการเชื่อมสัมพันธ์ด้านพุทธศาสนากับลังกาทิ้งอย่างใกล้ชิด ดังนั้น นอกจากหลักคำสอนแล้ว สุโขทัยยังรับ “กฎ กติกา มารยาท” และเทคโนโลยีในการขับถ่ายมาจากลังกาทด้วย หนึ่งในนั้นก็คือ “ถ่านพระ”

“ถ่านพระ” คืออะไร? ก็ก้อนหิน “ติโชน” แปลกตาในรูปร่างต่างนั้น รูและร่อง ที่อยู่ในตำแหน่งเหมาะสม ช่วยแยก อุจจาระไม่ให้ปะปนกับปัสสาวะ เมื่ออุจจาระแห้งกลิ่นอันไม่พึงประสงค์ก็จะลดลงไปอย่างมาก

แต่เนื่องจากพื้นดินของประเทศไทยมีความชุ่มน้ำมาก ทำให้อุจจาระที่แม้จะไม่เปียกด้วยปัสสาวะ ก็ต้องมาเปียกด้วยน้ำ ในหลุมดินอยู่ดี ถ่านพระชนิดนี้จึงไม่เป็นที่นิยมนักในดินแดนประเทศไทย

Over 700 years ago during the Sukhothai period, the kingdom adopted Theravada Buddhism from Sri Lanka as the state religion. The monks then embraced Theravada teachings, traditions, and practices, and Sri Lankan technology for treating the human waste using sanitation was also adopted among Thai followers.

Can you guess what the stone slab below is? It is a toilet! A stone toilet.

How does it function? The central hole and the groove were ergonomically positioned in order to help separate the liquid from the solid waste so that the feces could dry out and create less of a stench.

Too bad that this know-how did not work well in the hot and humid climate of Thailand. Even though the feces did not mix with the urine, moisture in the ground was a factor that rendered this kind of Sri Lankan toilet practically non-functional.

ถ่านหินสมัยสุโขทัย จัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รมคำแหง จังหวัดสุโขทัย

A stone toilet for monks during the Sukhothai period. On display at Ramkhamhaeng National Museum, Sukhothai Province.

เว็จวัดเกต จังหวัดลพบุรี
Wat Ket, Lop Buri Province

ถ่านพระเมืองอนูราธปุระ ประเทศศรีลังกา
A stone toilet from Anuradhapura, Sri Lanka

วัดพัยคฆาราม จังหวัดลพบุรี
Wat Phayakkharam, Lop Buri Province

วัดดุสิตาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
Wat Dusidaram, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

“เว็จ”

Latrines for Thai Monks

พระสงฆ์ มีคำเรียกสถานที่ขับถ่ายโดยเฉพาะ คือ “เว็จ” มาจากภาษาบาลี-สันสกฤตในคำว่า “วัจจุกฎิ” ซึ่งหมายถึงสถานที่ขับถ่ายของสงฆ์ในวัด

ต่อมาคำว่า “วัจจ” แผลงเป็น “เว็จ” และใช้ในความหมายที่กว้างขึ้น หมายถึงส้วมโดยทั่วไป

Latrines for Buddhist monks are generally called “Vaccakuti.” The word derives from Sanskrit, meaning “Chamber for Excrement.”

Over time, the term “Vacca” (pronounced “wed”) thus became the common name for all kinds of toilets in Thailand, whether for monks or not.

เว็จวัดใหญ่สุวรรณาราม จังหวัดเพชรบุรี
Wat Yai Suwannaram, Phetchaburi Province

ช่องหน้าต่าง มีไว้ระบายอากาศ ไม่ให้กลิ่นอับอวลเกินไป แคมยังใช้ดูวิวได้ด้วยนะ

View Flinger.

This aperture is for air ventilation. Also used as a window for the toilet user.

ช่องระบายปัสสาวะ

ลักษณะเด่นของส้วมพระแบบลังกา ก็อยู่ตรงนี้แหละ มีช่องแยกปัสสาวะระบายออกมาด้านนอก เพื่อไม่ให้ปะปนกับอุจจาระ เป็นวิธีลดกลิ่นที่ได้ผลดีทีเดียว

Groove Alder.

This groove is the setting point of the Sri Lankan toilet. It helps separate urine from feces, draining the liquid out of the cubicle. Though simple, this technique effectively helps reduce undesirable odors.

ช่องปาด ช่องเปิดมีไว้เพื่อระบายอุจจาระ โดยในฤดูน้ำหลาก จะมีน้ำพัดพาออกไป แต่ในบางแห่ง ช่องเปิดเหล่านี้ ก็กลายเป็นประตูให้เหล่าเทศบาลสึษา ได้แก่ น้องหมู และน้องหมา (บางแห่งก็มีจุดตะพาน้ำด้วย) ได้เข้าไปช่วยจำกัดอึปปลางๆ ก่อน

Stealth Hole. This opening helps drain the accumulated pile of compost out during the flooding season. During the dry season, our four-legged friends enjoy cleaning up the den.

ส้วมเจ้ามาจากไหน?

Royal Loo: Where did it come from?

เมื่อเรารับแนวคิด “เทวราชา” จากความเชื่อฮินดู ที่เชื่อว่า พระมหากษัตริย์คือ สมมุติเทพ มาใช้กับการปกครองบ้านเมืองของสยาม การปฏิบัติกับพระราชาก็ต้องกระทำด้วยความพิเศษ มีพิธีกรรมและพิธีรีตองมากมาย เพื่อให้สมสถานะและพระเกียรติยศ ไม่วั้นแม้แต่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งปฏิกูล เพราะถึงแม้จะเป็น อี ก็เป็น ‘อี’ ของพระนารายณ์

Thai people adopted the Hindu notion of the God-King (Devaraja) which held that the king was a reincarnation of Lord Vishnu. This led to a multitude of rituals, customs, and ceremonies pertaining to both the king's private and public functions. There was no exception even for his defecation session! Even though the substance was excrement, it was the excrement of a god.

ส้วมพระเจ้าหลุยส์

Baroque Loo

เชื่อไหม พระราชวังแวร์ซายส์อันสวยหรูของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ แห่งฝรั่งเศส ไม่มีส้วม

ไม่ใช่เพราะมองข้ามเรื่อง “ขี้” หรือ แต่เขาใช้ “ส้วมมือถือ” กันทั้งนั้น หน้าตาเป็นเหมือนเก้าอี้ที่เจาะรูตรงกลาง มีกระโถนวางอยู่ข้างใต้ เมื่อเสร็จกิจแล้ว ก็ให้บ่าวไพร่นำไปเททิ้ง ส่วนขุนนางและชาววังอื่นๆ ก็อาศัยปลดทุกข์ตามพุ่มไม้หลังพระราชวัง

Do you believe that during the Louis XIV era, there was no toilet within the Versailles premise?

There was no such toilet because Louis performed his private session on a mobile unit! It was actually a chair with a hole on a seat, and a toilet bowl was placed underneath. As for the noblemen, his entourage, and other courtesans, they preferred to spend their private time as best they could around the Palace premises.

อี กับ พระราชา The King and I

อี ในการรับรู้ของคนละกลุ่มย่อมแตกต่างกันไป สำหรับเจ้านายชั้นสูงและพระมหากษัตริย์แล้ว อี ถือเป็นเรื่องอัปมงคล คดีความที่เชื่อนี้สะท้อนให้เห็นในธรรมเนียมการปฏิบัติประการหนึ่ง คือ การที่พระมหากษัตริย์ทรงต้องผลัดผ้าถุงลายสัตว์ป่าหิมพานต์เป็นผ้าชนิดอื่นก่อนเข้าห้องพระบึงคน (ห้องน้ำ) เพราะถือกันว่า สัตว์ป่าหิมพานต์เป็นของศักดิ์สิทธิ์ตามคติเทวราชา หากต้องเข้าใกล้อี ก็อาจทำให้เกิดความมัวหมอง

Human waste disposal was considered inauspicious; therefore the king had to change his attire before entering a lavatory chamber. This was because the fabric of the king's attire bore patterns of sacred mythical creatures, and it was deemed inappropriate to bring these creatures in close proximity to the lowly toilet.

ทำไมห้ามสร้างส้วมบนเรือน

Why was it forbidden to build a toilet chamber in a house?

สมเด็จพระมหาพรยาตราชานุกาฬ ได้กล่าวถึงการใช้น้ำของเจ้านายไว้ดังนี้

“ตามประเพณีโบราณ ‘ที่ลงพระบึงคน’ (ห้องน้ำ) เป็นของมีได้แต่พระเจ้าแผ่นดิน หรือมีดอลงมาได้เพียงเจ้านาย เพราะเรียกอุจจาระของเจ้านายว่า ‘บึงคน’ เหมือนกัน แต่คนสามัญจะมีที่ลงบึงคนไม่ได้”

ดังนั้น การสร้างส้วมบนเรือน จึงเป็นการตีตนเสมอเจ้านายนั่นเอง

Writing about the king's royal lavatory, H.R.H. Prince Damrong, a well-respected Thai scholar and historian, pointed out that traditionally, having a toilet built within a residence was a luxury reserved for the monarch or royal family only. According to sumptuary laws of the time, common people were not able to have an in-house toilet. Building a toilet within one's abode was thus strictly banned, as it would be deemed as imitating the absolute supremacy of the king.

ภาชนะบรรจุพระบึงคน เป็นอย่างไร

What did the royal containers for excrement look like?

มีหลักฐานว่า เจ้าหน้าที่วังหลวงจะต้องเตรียมกระทงเจิมไว้วันละสามใบสำหรับลงพระบึงคน เรียกว่า “กระทงคูด” จากนั้นจะมีเจ้าหน้าที่นำกระทงไป ‘จ้ำเรียว’ ในแม่น้ำ คาดว่า แบบแบบนี้ น่าจะสืบมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ต่อมารัชกาลที่ ๕ บ้านเมืองเข้าสู่ยุค “สมัยใหม่” จึงทรงหยักเลิกเสีย

Evidence showed that three small containers made from banana leaf sewn together with conical coverings had to be prepared every day to hold the king's excrements. Court officials would then discard the filled containers in the river. It can be surmised that this ritual would have been in practice since the Ayutthaya period up until the end of the 19th century, when King Chulalongkorn abolished this custom.

“นางใน” กับ “อุโมงค์”

The John and I

ในเขตพระราชฐานชั้นในของพระบรมมหาราชวัง มีข้าราชการที่เป็นผู้หญิง ซึ่งเรียกว่า “นางใน” อยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้น จึงต้องสร้างสถานที่ขับถ่ายไว้โดยเฉพาะ มีชื่อเรียกว่า “อุโมงค์”

ทำไมจึงเรียกส้วมแบบนี้ว่า “อุโมงค์” ? มีอะไรแตกต่างไปจากส้วมอื่นๆ หรือไม่?

จากคำบอกเล่า เราปะติดปะต่อได้ ๔ สมมุติฐาน ดังนี้

Residence within the wall of the inner court of Siam was restricted to females only. Hundreds of these courtesans used the communal latrines called “Umong,” which literally means a tunnel.

Why is this kind of toilet related to a tunnel?

What did the Umong look like? Let’s investigate the following 4 assumptions:-

สมมุติฐานที่ ๑

สมัย ต้นรัตนโกสินทร์
ที่ตั้ง ริมแม่น้ำ นอกกำแพงวัง
ระบบที่ใช้ ถ่ายบนน้ำ

Assumption I

Period Early Bangkok
Location By the River, outside the Palace wall
System On river

“อุโมงค์ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ ซึ่งเรียกทั้งไปแล้วนั้น ปลูกลงแม่น้ำเจ้าพระยา เมื่อออกจกประตูวัง จะมิทางเดินเป็นกำแพงก่ออิฐถือปูนทึบไม่มีหน้าต่าง ฟุ้งยาวออกจากประตูวังไปไหลแม่น้ำเจ้าพระยา ... รูปร่างอุโมงค์หรือเรือนถ่ายสมัยนั้นเป็นเรือนไม้หลังใหญ่ กั้นเป็นคอกๆ นั่งถ่ายได้ครั้งละหลายคน เพราะถ่ายลงในแม่น้ำ”

จากหนังสือ “วัฒนธรรมในราชสำนักสยาม” โดย พันตรี วีระศักดิ์

สมมุติฐานที่ ๒

สมัย ต้นรัตนโกสินทร์ ถึงรัชกาลที่ ๕
ที่ตั้ง ระหว่างกำแพงวังชั้นในและชั้นนอก
ระบบที่ใช้ ถ่ายบนดิน

Assumption II

Period Early Bangkok until the 1880s
Location Between the inner and outer walls
System On ground

อุโมงค์สมัยต้นรัชกาลที่ ๕ น่าจะตั้งอยู่ระหว่างกำแพงชั้นนอกกับชั้นในของพระบรมมหาราชวัง การไปอุโมงค์นั้น สาวชาววังจะใช้ประตูกำแพงชั้นในที่เจาะเฉพาะ มีโหลนหรือทหารหญิงเฝ้าทางเดินไปยังอุโมงค์เป็นทางฉนวน คือเป็นกำแพงสูงตลอดทั้งสองข้างป้องกันการหลบหนี ส่วนการขับถ่ายในอุโมงค์สมัยนี้ คาดว่าจะเป็น การนั่งถ่ายบนดิน

สืบเนื่องจากหนังสือราชประวัติของกรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ รัชกาลที่ ๕

สอ.น.น.พิพิธภัณฑสถานการเรียนรู้แห่งชาติ

ขันน้ำ การใช้ขันชำระล้างกัน ปรากฏมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ยังได้มีการเสนอให้สาวชาววังใช้น้ำล้างก้น แทนการใช้ไม้ขีดด้วยซ้ำ ถือได้ว่า ขันน้ำ เป็นคู่หูของส้วมไทยมาอย่างยาวนาน

Water Scooper: Water has been used for rinsing purposes since ancient times. Even during the King Chulalongkorn period, courtesans were also encouraged to use water rather than toilet sticks. Water scoopers thus have been part of the Thai loo for such a long time.

“บิเด็ต” เป็นสุขภัณฑ์เพื่อชำระล้างส่วนร้นลับของเหล่ามาดาม ทำด้วยไม้ ทรายภายในด้วยแผ่นทองแดงเพื่อไล่น้ำ ถือเป็นนวัตกรรมที่แพร่หลาย ในฝรั่งเศสในสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔

During the Louis XIV period, ladies cleansed their private parts by using one of the most innovative and popular gadgets of the time – the bidet. It was crafted from wood, and covered inside with copper plate for holding water.

สมมติฐานที่ ๓

สมัย รัชกาลที่ ๕
ที่ตั้ง ภายในกำแพงวังชั้นใน
 ด้านทิศตะวันตก
ระบบที่ใช้ ถ้วยลงร่อง ด้านล่างเป็นท่อ
 ระบายออกแม่น้ำ

Assumption III

Period The late 19th century
Location Within the West side of the Inner
 Palace wall
System Underground drains to the River

ในสมัยรัชกาลที่ ๕ “ลักษณะอุโมงค์นี้เป็นอาคารชั้นเดียว ก่ออิฐถือปูนแบบโบราณหนาทึบ ... หลังคาเป็นรูปจั่วปูนปั้นเป็นแท่งตรงๆ ขึ้นไป เหมือนมีแต่กำแพงตั้งขึ้นไปรับ ตัวอาคารตั้งหันหลังแนบชิดอยู่กับแนวกำแพงพระราชฐานชั้นกลางด้านทิศตะวันตก ทางใกล้ๆ กับประตูศรีสุดาวงค์ ค่อนข้างจะยาวและกว้างใหญ่พอที่จะรองรับผู้ต้องการมาใช้สถานที่เปลื้องทุกข์ได้พร้อมๆ กัน คราวละหลายๆ คน มีท่อสำหรับให้น้ำเข้าออก ให้ถ่ายเทสิ่งโสโครกลงไปตามท่ออุโมงค์ใต้พื้นดินลอดไปออกแม่น้ำได้ตลอดเวลา”

สมมติฐานที่ ๔

สมัย ปลายรัชกาลที่ ๕
ที่ตั้ง ภายในกำแพงวังชั้นใน
 ด้านทิศตะวันตก
ระบบที่ใช้ ถ้วยลงถังเท

Assumption IV

Period The early 20th century
Location Within the West side of the Inner
 Palace wall
System On buckets

“ต่อมาเพื่อความเหมาะสม พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดให้สร้างอุโมงค์ใหญ่ ... คืออุโมงค์ที่บรรยายไว้ในเรื่องสี่แผ่นดิน เป็นสิ่งก่อสร้างลักษณะเป็นอุโมงค์ทึบพุ่งยาวออกจากกำแพงวังมีปากทางเข้า ... อยู่บริเวณริมกำแพงพระราชวังด้านใต้ ใกล้ประตูศรีสุดาวงค์ ... อุโมงค์ที่สร้างในสมัยนี้จะมีถึงตั้งไว้ข้างล่างตลอดแถว สำหรับรับอุจจาระ และจะมีผู้นำไปเทภายหลัง”

ภาพประกอบ: “สี่แผ่นดิน” ใช้น้ำทิ้งในระลอกแรก” โดย ดิเรกณี ชื่นศรีใช้

สถาปัตยกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงการเรียนรู้แห่งชาติ

อี กับความศิวิไลซ์

The Loo and Modernization of Siam

ในสมัยรัชกาลที่ ๕ พระนครคราคร่ำไปด้วย ‘ความทันสมัย’ อย่างตะวันตก แถมยังมีประชากรที่หนาแน่นขึ้นกว่าหนึ่งเท่าตัวเมื่อเทียบกับตอนสร้างกรุงเทพฯ ใหม่ สองสิ่งนี้ล้วนส่งผลต่อการ อี ของชาวพระนครอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

บ้านเรือนเริ่มแออัดไปด้วยตึกแถวและถนน แม่น้ำลำคลองก็ตื้นเขิน ทำให้การไปทุ่งหรือหย่อนอีที่ทำ กลายเป็นปัญหา กระแสน้ำพัดพาสิ่งปฏิกูลได้ไม่ทันก เกิดเป็นภาพ “แพอี” ลอยเหนือน้ำอยู่เป็นประจำ

สภาพความโสโครกที่เกิดทั่วพระนคร บั่นทอนความมี “ศิวิไลซ์” ยิ่งหนัก จำเป็นที่หลวงต้องหาทางแก้ไขอย่างจริงจัง

Around the turn of the 20th century, Bangkok became one of the most prosperous cities of the East. Siam opened its doors to everything Western and modern. Tastes for the foreign increased, and Western fads sprang up everywhere in the city. The population grew dramatically to twice the density as during the Early Bangkok period. These inevitably had an impact on how Bangkokians went to the loo. The downtown became more densely populated due to the construction of several new roads and row houses. Going to empty ones' bowels in fields or on the streets seemed to be problematic by now. Even going to the piers was no longer a possibility, since both the rivers and canals already exceeded their capacity.

Bangkok had become a filthy, prosperous city. To become civilized, one thing had to be taken into consideration immediately: The LOO!

รู้หรือไม่ว่า ชาวจีนในสมัยรัชกาลที่ ๕ อีใส่ถุงเอาไว้ใส่ตมึก แต่ฝรั่งกลับเห็นว่าแหล่งเพาะเชื้อโรค จึงร้องเรียนให้รัฐแก้ปัญหาด่วน

Do you know that in the old days, the Chinese defecated in buckets to keep the poop for use as fertilizer, while Westerners saw it as a source of germs and diseases?

กฎหมายไปลิต พุทธศักราช ๒๔๑๘ มีบทลงโทษผู้ถ่ายของเสียริมถนนในที่แจ้งไว้สูงมาก คือ ปรับเป็นเงิน ๒๐ บาท เท่ากับเงินเดือนของกุลิทั้งเดือน และถ้าไม่มีเงินจ่าย ให้จับมัดไว้เป็นเวลา ๔ ชั่วโมง

According to the law, anyone who relieved himself on the street would be fined 20 Baht, which equaled one-month's salary of a coolie. If you had no money you would be arrested and tied up for four hours.

เจ้าหน้าที่เทศอี มักถูกทำร้าย เพราะอีถือเป็นของโสโครก แต่ใครจะรู้ว่า คนเทศี ทุ่มเทใจ ‘เกินร้อย’ ให้กับงาน พวกเขาพร้อมที่จะใช้มือไทยอีขึ้นมา หากทำอีหล่นบนถนน

Bucket collectors were socially condemned and perpetually harassed. But they were committed to doing a good job. Sometimes they even used their hands to scoop up the feces when it spilled out on the road.

ในยุคนี้ คำว่า “ไปบริษัท” แปลว่า “ไปห้องส้วม” เพราะห้องส้วม ล้วนได้รับการดูแล เหน็บ และทำความสะอาดโดยบริษัทเอกชน ซึ่งก็คือ บริษัทลอาด ซึ่งต่อมาถ่ายโอนกิจการให้ บริษัททอนหวง ดูแลแทน นั่นเอง

Do you know that during the 1920s, the term “go to the firm” was slang for “go to the loo” because all toilets in Bangkok were maintained by “On Weng” – the said firm.

สถาบันวิจัยสังคมและการเรียนรู้แห่งชาติ

‘อี’ ให้เป็นที่ สร้างราศีให้บ้านเมือง

Organization of the Loo

ตราบที่ ชาวพระนครยัง ‘ไปทุ่ง’ ‘ไปท่า’ กันตามอำเภอใจ
สยามก็คงจะถูกติเตียนจากชาวตะวันตกไม่จบสิ้น

ดังนั้น ในราวกลางรัชกาลที่ ๔ จึงได้มีการจัดตั้ง
“กรมสุขาภิบาล” ขึ้น ทำหน้าที่ดูแลความสะอาดของบ้าน
เมือง ออกกฎให้ทุกคนต้อง ‘อี’ ในส้วม และบ้านที่สร้าง
ใหม่ต้องสร้างส้วมด้วย ส่วนคนที่ไม่มียส้วม หลวงท่านก็
สร้าง ‘เว็จสาธารณะ’ ไว้ให้ ‘ทิ้งระเบิด’ ฟรี!

ส้วมสมัยนี้ล้วนใช้ระบบ ‘ถังเท’ คือ เราอีใส่ถัง แล้วจะ
มีบริษัทเอกชนที่รัฐบาลจ้างไว้ นำถังไปเททิ้งที่อื่น โดย
บริษัทที่ใหญ่ที่สุดได้แก่ “บริษัทลอาด” ซึ่งต่อมาได้ถ่าย
โอนกิจการให้ “บริษัทออนเวง”

So long as Bangkok people still defecated indiscriminately, Westerners would never stop condemning us as an uncivilized people.

In order to upgrade the appearance and hygiene of the urban landscape, the Local Sanitary Department was first founded around a hundred years ago in hopes that the city of Bangkok would be kept clean and tidy. A new rule was then enforced: All the residents of Bangkok had to use toilets for defecation. For those who did not have toilets in their homes, public latrines provided the service free of charge.

Technologically speaking, the loo of this era was simply a bucket toilet. A private company collected the loaded buckets at night and transported this nightsoil out of the city. This company was commonly known by its Chinese term as “On Weng.”

ประกาศจาก “ออนเวง”

๑. บริษัทจะแจก “ถังเม็ลส์” บ้านละหนึ่งใบ บ้านใดมีสมาชิกมาก ให้แจ้งด้วยบริษัทจะพิจารณาเพิ่มถังให้
 ๒. ค่าจ้างขนเทอี ไม่เกินสองสลึงต่อเดือน ถ้าไม่สะดวกจะจ่าย ก็ให้ไปใช้เว็จสาธารณะ ซึ่งหลวงท่านจ่ายค่าเทถังให้
 ๓. บริษัทจะมารับถังถึงให้ทุกคืนตั้งแต่ยามสามเป็นต้นไป โปรดเปิดบ้านรอเราด้วย หรือถ้าไม่สะดวก ก็ขอให้นำถังเม็ลส์มาวางไว้หน้าบ้าน
 ๔. เจ้าพนักงานเก็บถังเม็ลส์ถือเป็นบุคลากรอันทรงคุณค่าของบริษัทเรา โปรดอย่าทำร้าย เพราะเราหาคนมาทำงานนี้ได้ยากเหลือเกิน
- Notice From “On Weng Company”

1. The firm will give our clients a bucket — one bucket per one household. If your household contains several members, inform us. The firm will consider giving you more buckets.
2. Service charge is no more than 2 cents a month. If you are unable to pay, go use the public-subsidized latrines.
3. The firm will provide a pick-up service every day from midnight until dawn. Please prepare for our service. If the pick-up time is inconvenient, put your loaded bucket in front of your house.
4. Bucket collectors are valuable employees of our firm. Please do not harass them. It is very difficult to find people willing to do this job.

ส้วมโพร่ มาจากไหน?

The Commoner Loo: Where did it come from?

ในช่วงกลางรัชกาลที่ ๕ เป็นต้นมา ส้วมแบบนี้ได้รับการสร้างขึ้นเพื่อเป็น 'เว็จสาธารณะ' ให้ไพร่ฟ้าได้ใช้กันอย่างฟรีๆ เป็นส้วมแบบ 'ถังเท' สันนิษฐานว่า ยืมแบบมาจากชาวจีน อยู่มาได้ดูแลส้วมหน้าตา 'บ้านๆ' แบบนี้ เพราะนี่แหละคือ เครื่องมือสร้าง 'ศิริโลศ' ให้บ้านเมือง ราษฎรจะได้ขับถ่ายเป็นที่เป็นทางมากยิ่งขึ้น แทนการ 'ไปทุ่ง' 'ไปท่า' อย่างแต่ก่อน เนื่องจากบ้านเมือง 'สมัยใหม่' ได้เปลี่ยนทุ่งเปลี่ยนท่าให้กลายเป็นตึกแถวและถนนไปหมดแล้ว

From the late 19th century, during the reign of King Chulalongkorn, this kind of structure was erected throughout the city of Bangkok as a public latrine. The service was free. It was a bucket toilet, presumably adopted from the Chinese. Though basic and rudimentary, this outhouse was viewed as a mechanism for building a modern and civilized nation. Instead of going to the fields or to the piers as before, Siamese people would go to the loo in a more systematic and hygienic manner. During this period, Bangkok became a city of promise – fields were converted into urban roads and commercial row houses.

ธรณีส้วม นอกจากปิดบังร่างกาย ไม่ให้ประเจิดประเจ้อแล้ว แผ่นไม้นี้ ก็ยังเปิดโอกาสให้ผู้ใช้ได้ดักทักทายคนที่อยู่ข้างนอกเว็จด้วย

Toilet Sill. In addition to concealing the nether parts of the bodies so as not to offend anyone, these wooden boards also allowed the squatters inside the cells to make conversation with the passers-by.

"เว็จโพร่" ตั้งอยู่ในตลาดหรือไม่ก็วัดที่คนพลุกพล่าน ที่ตลาดเสาชิงช้า มีเว็จแบบนี้ถึง ๔ จุด จุดละ ๕ ห้อง ส่วนที่วัดสุทัศน์ฯ ใกล้ๆ กัน ก็ยังมีอีก ๒ จุด รวม ๒๒ ห้อง

Public latrines would be located at bustling markets or temples.

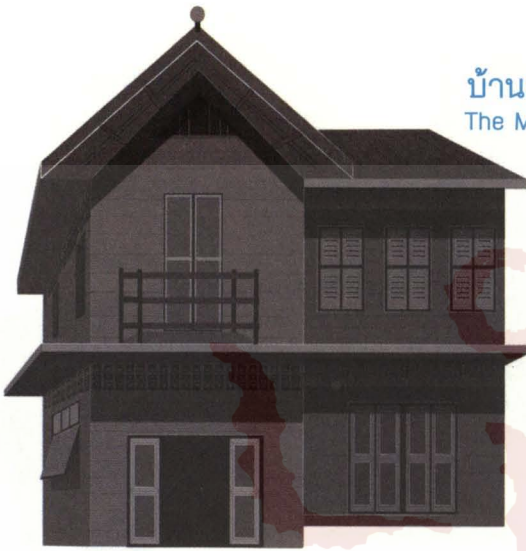
At the central market in front of the Giant Swing, this kind of latrine was found in as many as four spots, with five stalls each; while at the nearby Wat Suthat there were two more spots – 22 stalls in total.

กระดาษฟาง ชาวจีนในย่านเยาวราชนิยมใช้กระดาษฟาง ซึ่งเป็นกระดาษเอนกประสงค์มาอย่างยาวนาน นอกจากจะใช้ห่อยาจีนแล้ว ยังใช้ห่อ... เยีย! เช็ดก้นได้ดีอีกด้วย

Rice Paper or Straw Paper. Traditionally, Chinese people used rice paper for wrapping almost everything from herbs to bottoms.

บ้านสุรวดี: ส้วมนั่งราบแบบใหม่ก็ใช้ออนเหวง The Middle Class and “On Weng”

โกส้วมถึงเท แบบนั่งราบ โถนี้ คาดว่าจะถูกใช้มาตั้งแต่เริ่มมีออนเหวง จนกระทั่งในปี พุทธศักราช ๒๔๗๑ ที่เริ่มมีน้ำประปาในเขตบางรัก บ้านนี้จึงได้สร้างชักโครกไว้ที่บนบ้านชั้นสอง แต่กดน้ำใช้ได้เพียงวันละหนึ่งหนเท่านั้น เพราะน้ำประปาในตอนนั้นยังส่งน้ำมาได้ไม่มากพอ

This western-styled sitting toilet with an attached bucket was probably in use since the founding of “On Weng” in the 1920s. In 1928, a waterworks and plumbing system introduced in the neighborhood, and the flush toilet was then installed on the upstairs floor. Unfortunately, you could flush only once a day because of the weak water pressure at the time.

เอื่อเพื่อจัดจุดจัดแสดง โดย อ.วราพร สุรวดี พิพิธภัณฑ์ชาวบางกอก
Courtesy of Waraporn Suravadee, Bangkok Fork Museum

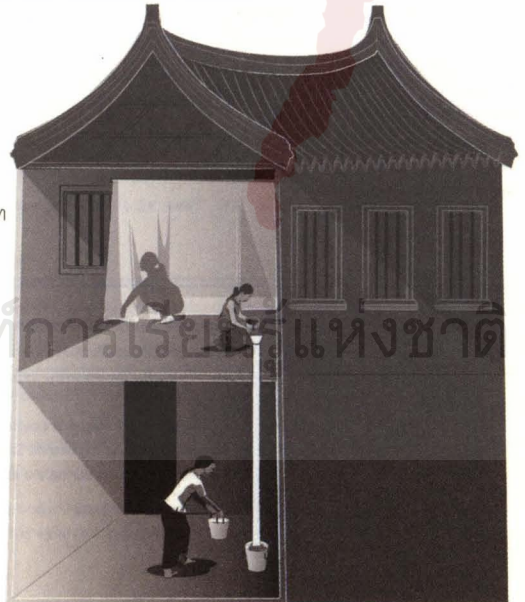
บ้านโชว เฮง ไถ่: เจ้าสัวก็ใช้ออนเหวง Tycoons and “On Weng”

บ้านโชว เฮง ไถ่ เป็นตระกูลเจ้าสัวมาตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ย่านตลาดน้อย เยวราช

เจ้านายผู้หญิงของบ้านนี้ ขับถ่ายโดยใช้กระโถนในห้องนอน ซึ่งอยู่บน ‘เหล่าเตียง’ ของบ้าน เมื่อ ‘ทำธุระ’ เสร็จ บ่าวจะเหลวจจรลงไปตามท่อซึ่งเชื่อมต่อไปยังถังเมสที่รองรับอยู่ที่ชั้นล่างของบ้าน แล้วจะมีพนักงานออนเหวงลากไปเททิ้งที่อื่นราวสัปดาห์ละหนึ่งหน

Located by the River in the China Town neighborhood, this house belongs to one influential and wealthy Chinese family.

Female masters of this house relieved themselves in a toilet bowl on the upper floor of the mansion. When their duty was done, servants would pour the substance down the pipe connected to a bucket placed on the ground floor. “On Weng” would come and collect the lump of gold roughly once a week.

ชนชั้นสูง: หน้าด่านของความศิวิไลซ์

Palaces: Trend Setters of the Loo

ในสมัยรัชกาลที่ ๕ การทำบ้านเมืองให้มี 'ความศิวิไลซ์' เป็นภารกิจสำคัญประการหนึ่ง เพื่อหลีกเลี่ยงข้อดุดมึนที่ชาติตะวันตกอาจใช้เป็นข้ออ้างในการคุกคามล่าอาณานิคม ชนชั้นสูงในสมัยนั้นจึงเป็นชนกลุ่มแรกที่จะต้องเรียนรู้การใช้ชีวิตอย่างมี 'อารยธรรม' ในทุกด้าน ไม่เว้นแต่เรื่องส่วนตัวในห้องน้ำ

ห้องน้ำของเจ้านายในสมัยนั้น เรื่อยต่อมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ ๖ จึงครคร่ำไปด้วยเครื่องใช้แบบตะวันตก เช่น อ่างอาบน้ำ ฝักบัว รวมไปถึงชุดเครื่องสุขภัณฑ์แบบใหม่ๆ ที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ อาทิ โถชักโครก บิเดต์ หรือจากูชซี

เล่ากันว่า บางครั้ง 'ของนอก' เหล่านี้ ไม่ได้ถูกนำมาใช้จริงเท่าใดนัก เพราะเจ้านายบางพระองค์ยังคงโปรดปฏิบัติพระกิจวัตรแบบเดิม แต่ที่ต้องซื้อหามาไว้ ก็เพียงเพื่อเป็นเครื่องประดับที่แสดงถึงความมีอารยะ เท่านั้นเอง

During King Chulalongkorn reign of the late 19th century, the modernization of Siam was introduced in order to avoid the threat of Western colonization. The Siamese elites such as members of the royal family were the first to keep up with every new trend of European lifestyles. Their daily private routines were no exception.

Up to the early 20th century, plenty of ornate royal bathrooms were added to newly constructed, Western-styled palaces. Bath tubs and showers were of course part of must-have lists, as well as flush toilets and bidets; all made in and imported from Europe.

However, rumor has it that these toilet amenities were sometimes left untouched since some members of the nobility were still familiar with their old routines. These objects of civilization thus seemed to be acquired simply as status symbols of the owners.

ชุดสุขภัณฑ์แก้วสีฟ้า ที่สมเด็จพระปรมหาราชทรง
พระราชทานทรงใช้เมื่อคราวผนวช ประกอบด้วย
อ่างล้างพระพักตร์ เขยือกงทรงพระพักตร์
ตลับใส่แปรงสีพระทนต์ กระโถนปากแตง และ
โถพระบึงคน (พร้อมฝา) นำเข้ามาจากต่างประเทศ

The toilet set made from blue glass
belonged to H.R.H. Prince Damrong during
his monkhood. The set is comprised of
five pieces: a wash basin, a jar, a covered
box for keeping a tooth brush, a trash bin,
and a toilet bowl (with a lid).

เอื้อเฟื้อวัตถุจัดแสดง โดย วัดนิเวศธรรมประวัติ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
Courtesy of Wat Niwet Thamma Prawat, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

โถสุขภัณฑ์กลายเป็นสินค้า "ออนดีมานด์" ถึงกับต้องพิมพ์แค็ตตาล็อกโฆษณา
โฆษณา โดยยี่ห้อโดลตัน ของอังกฤษ เป็นแบรนด์ที่เจ้านายไทย
ปลายรัชกาลที่ ๔ ถึงรัชกาลที่ ๖ นิยมสั่งซื้อและนำมาใช้ในวังหลายแห่งในสยาม

An advertising catalogue of Doulton from England.
Doulton was one of the brands Siamese elites imported for
their new bathrooms during the early 20th century.

พระนครคีรี

Phra Nakhon Khiri Palace

รัชกาลที่ ๔ โปรดให้สร้างพระนครคีรีขึ้น สำหรับเป็นที่ประทับในฤดูร้อน ณ จังหวัดเพชรบุรี ลักษณะทางสถาปัตยกรรมเป็น 'แบบฝรั่ง ช่างจีน' คือ มีทั้งแบบจีนซึ่งเป็นพระราชนิยมในรัชกาลก่อน กับแบบนีโอคลาสสิกตามอย่างชาติตะวันตกซึ่งเริ่มมีบทบาทสูงในด้านการเมืองระหว่างประเทศ หมูพระที่นั่งในพระนครคีรีได้ใช้เป็นที่ประทับต่อมาจนถึงปลายรัชกาลที่ ๕ และยังเป็นที่พักรับรองของพระราชอาคันตุกะจากต่างประเทศด้วย

ภายในห้องพระบังคน มีเครื่องเฟอร์นิเจอร์ไม้สไตล์ยุโรปที่ผลิตโดยช่างจีน และยังมีชุดพระสุขภัณฑ์เซรามิกนำเข้าจากอังกฤษ ประกอบด้วย อ่างทรงพระพักตร์ เข็ยอ่างทรงพระพักตร์ และโถพระบังคน ลวดลายงดงามตามรูปแบบวิคตอเรียน ที่เป็นที่ยิยมในสมัยนั้น

Built on a hilltop in Phetchaburi Province, Phra Nakhon Khiri Palace compound was constructed as King Mongkut's summer residence. The palace was a mix between Neo-Classical and Chinese architectural styles. During the construction of the palace in the mid 19th century, the threat of European colonization was imminent, and European things were about to become a fad within the Siamese court. King Chulalongkorn, the heir to the throne, also continued frequent visits at this palace as his favorite summer retreat.

Within a royal lavatory chamber one finds European wooden furniture made by Chinese craftsmen and a toilet set comprised of a wash basin, a jar, and a toilet bowl. The ceramic wares were of Victorian style and imported from England.

ลัทธิวิคตอเรีย ระบบลัทธิค่อห่าน มีมากกว่า ๒๐๐ ปีแล้ว โดยนายอเล็กซานเดอร์ คัมมิงส์ เป็นผู้ประดิษฐ์ เขาค้นพบวิธีกักน้ำไว้ในสุขภัณฑ์เพื่อตัดกลิ่นอุจจาระที่อาจจะเหยียดขึ้นมาจากบ่อเกรอะ

โถสุขภัณฑ์แบบค่อห่านนี้ เพิ่งจะแพร่หลายอย่างจริงจัง ง่าย ก็เมื่อราว ๗๐ ปีให้หลัง หรือในราวสมัยรัชกาลที่ ๔ เมื่อมีการเปิดต้วนวัตกรรมดังกล่าวในงานแสดงสินค้านานาชาติที่กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ หลังจากนั้น โถยี้ค่อคั้งก็เป็นที่ป้อบปูล่าร่มากในปลายรัชสมัยค่อห่านวิคตอเรีย และกลายเป็น "สินค้า" คัดตลาด

Victorian Loo A water seal toilet was first invented by Alexander Cummings more than 200 years ago. The technique of trapping water within the toilet bowl to seal against foul odors was considered ground-breaking at the time.

However, it was around 70 years after the invention that this revolutionary kind of toilets became popularly known among the general populace, when it was showcased in London's 1851 Great Exhibition. After that, demand for the water seal toilets increased considerably until the end of the 19th century when they became mass-produced commodities.

ชักโครก! เสียงคำรามของความศิวิไลซ์

Flushing a Toilet: The sound of civilization

โถสุขภัณฑ์แบบนั่งราบ แท็งก์น้ำสูงนี้ ได้รับความนิยมในวังต่างๆ ตั้งแต่ปลายรัชสมัยรัชกาลที่ ๕ เป็นต้นมา มีกลไกดึงโซ่ ปล่อน้ำจากแท็งก์สูงให้ไหลกระแทกลงมา แม้ว่าจะเกิดเสียงดัง แต่ก็ผลลัพท์ปฏิภูลทั้งมวลลงสู่บ่อกรองใต้ดินอย่างหมดจด นอกจากนี้ ยังมี 'คอห่าน' ไร้ดักกลิ่นอย่างได้ผล ถือได้ว่า ห้องพระบังคนที่ใช้สุขภัณฑ์แบบนี้ ดำเนินตามกรอบคิด 'ศิวิไลซ์' อย่างครบถ้วน

สุขภัณฑ์แบบนี้ ได้รับการอนุรักษ์ไว้ที่ พระราชวังบ้านปืน และ พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน จังหวัดเพชรบุรี

Sitting toilets with elevated cisterns became a trend among the Siamese elites during the early 20th century and became an indispensable part of several new palaces since then. By pulling the chain to release water in the elevated tank, the water pressure washed out the toilet bowl effectively, though creating quite a loud noise. Moreover, the innovative water trap helped seal against undesirable odors, creating a clean and decent atmosphere for a lavatory chamber. All these qualifications perfectly fit the idealistic notion of civilized Siam.

Old-fashioned toilets with elevated cisterns were restored in their original settings in the royal bathrooms of Ban Puen Palace and Mrigadayavan Palace, Phetchaburi Province.

วังบางขุนพรหม

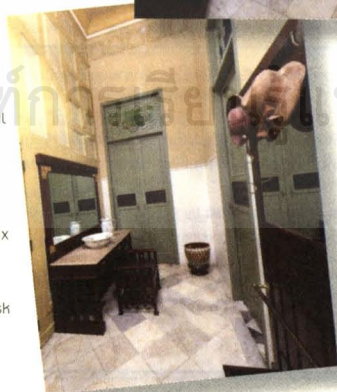
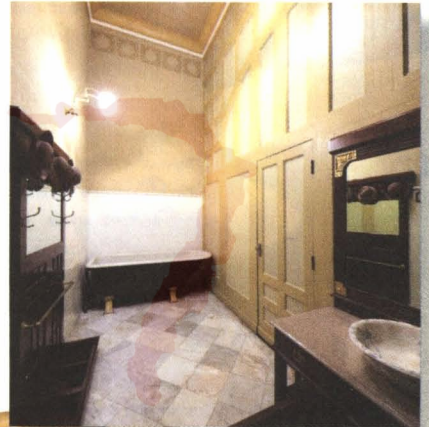
Bang Khunphrom Palace

ตำหนักสมเด็จพระนางเจ้าสุทุมลามาเรศรี พระอัครราชเทวี ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อครั้งเสด็จมาประทับอยู่กับพระโอรส คือ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต สร้างขึ้นในสมัยต้นรัชกาลที่ ๖ โดยนายคาร์ล เดอริง สถาปนิกชาวเยอรมัน ในรูปแบบอาร์ตนูโว ผสมอาร์ตเดโค ซึ่งเป็น 'สไตล์' ที่นิยมในยุโรปสมัยนั้น

ภายในห้องสรง มีอ่างอาบน้ำแบบฝรั่ง โต๊ะเครื่องแป้ง พร้อมอ่างสรงพระพักตร์ และเหยื่อสรงพระพักตร์ แต่ไม่ปรากฏโถชักโครกแบบฝรั่ง

Within the Bang Khunphrom Palace the graceful two-storey mansion built as a residence of Princess Consort Sukhumala Marasri of King Rama V and her royal offspring. Constructed in the early 20th century, the mansion was designed by German architect Karl Döhning, thus reflecting a mix of styles between German Art Nouveau and Art Deco.

Within the royal bathroom were a bath tub and a lavatory desk with a ceramic wash basin and a jar. A western-styled flush toilet contemporary to the period did not exist.

สิ่งบางขุนพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

พระรามราชนิเวศน์ (พระราชวังบ้านปืน)

Ban Puen Palace

สมาคมสถาปนิกสยาม / Association of Siamese Architects

สร้างขึ้นในปลายสมัยรัชกาลที่ ๕ เพื่อทรงใช้ในการประทับแรมนอกพระนคร ในฤดูฝน ออกแบบโดยนายคาร์ล เดอห์ริง สถาปนิกชาวเยอรมัน มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมแบบบาโรคผสมอาร์ตนูโว สไตล์เยอรมัน เช่นเดียวกับพระราชวังโกเซอร์ ประเทศเยอรมันที่พระองค์เคยประทับ

ห้องทรง มีสิ่งใหม่ที่นำสนใจคือ โถพระบึงคนเซรามิก แบบนั่งราบ ผลิตจากต่างประเทศ มีแท็งก์น้ำอยู่สูง นอกจากนี้ ยังมีอ่างอาบน้ำที่พื้นละอองน้ำได้หลายระดับอีกด้วย นับเป็นความทันสมัยที่สุดของยุคนั้น

Ban Puen Palace was built during the early 20th century as a vacation palace for King Chulalongkorn in Phetchaburi Province. It was designed by German architect Karl Döhring, so the mix between German Baroque and Art Nouveau was apparent, similar to the Palace in Germany where the King once visited.

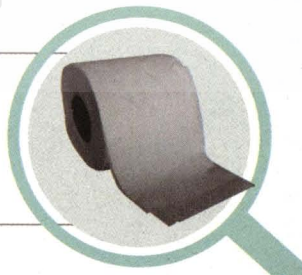
A ceramic western-style flush toilet with elevated cistern and wooden seat, as well as a marble-tiled bath basin, were of interest in the royal bathroom. Also, the bath tub with jet was claimed as one of the most modern gadgets at the time.

สถาบันพิพิธภัณฑการเรียนรู้แห่งชาติ

กระดาษทิชชู ในสมัยก่อน กระดาษทิชชูถือเป็นของฟุ่มเฟือย เพราะต้องสั่งนำเข้าจากต่างประเทศ ดังนั้นจึงมีใช้ในหมู่เจ้านายหรือผู้ดีเท่านั้น จนราวพุทธวรรษ ๒๕๐๐ จึงมีโรงงานผลิตทิชชูในประเทศเป็นแห่งแรก

Toilet Paper. In the past, toilet paper was considered a luxury item since it was an import. Only those who were able to afford it could use it, and it was not until around the sixties when toilet paper was first manufactured in Thailand.

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

ส้วม สุสานของเชื้อโรค

The Loo: From Civility to Sanitation

ก่อนหน้านี้อ้วมทำหน้าที่เป็น 'เครื่องสำอางค์' ให้บ้านเมือง แต่หลังสงครามโลก ครั้งที่ ๒ เป็นต้นมา ส้วมได้เปลี่ยนบทบาทใหม่อย่างชัดเจน มาเป็น 'ฮีโร่' พิชิตเชื้อโรค อย่างพยาธิปากขอ และอหิวาต์ รัฐบาลและองค์กรต่างประเทศ ได้รณรงค์ทุกวิถีทางให้ทุกครัวเรือนมีส้วมใช้ เพราะส้วมที่ดีย่อมเป็นจุดจบของเชื้อโรค

แต่ฮีโร่ส้วมต้องเจออุปสรรคมากมาย ทั้งความเคยชินของผู้ใช้ ความจำกัดของทุนทรัพย์ และการขาดแคลนน้ำประปา

Up until the early 20th century, a Western-style toilet was seen merely as a status symbol representing civility among Siam's elite. However, after World War II, the loo became the centerpiece for Thailand's new public sanitation campaign. Hookworms and cholera had to be strictly controlled by the introduction of a new superhero – the toilet. The Thai government and other international organizations ran several campaigns to promote toilet usage in every household, hoping to stop the propagation of diseases.

At first, the heroic loo failed to gain popularity. It encountered several obstacles, including people's unfamiliarity with new routines, limited budgets, and water supply shortages.

ในช่วงเช้า เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจะชวนชาวบ้านมาชุมนุมกันที่ลานกลางหมู่บ้าน เพื่อสร้างความเข้าใจและโน้มน้าวให้ชาวบ้านสมัครใช้ส้วมที่ถูกต้องลักษณะ บางครั้ง ก็ชวนกันมาผสมปูน หล่อหัวส้วมในตอนค่ำ พื้นที่เดียวกันนี้จะเปลี่ยนเป็นลานหนังกลางแปลง

In the morning, officers from the Public Health Department would call upon local villagers to gather at a temple ground in order to educate them about the benefits of adopting sanitary toilets. Workshops for molding concrete squat toilets were sometimes organized.

At night, the temple ground was readily converted into an outdoor movie theater!

กระดาษหนังสือพิมพ์ กล่าวกันว่า เป็นกระดาษชำระที่ได้รับความนิยมตามบ้านเรือนอย่างกว้างขวาง โดยไม่หวั่นความกระด้างของเนื้อกระดาษ
Newspaper. Newspaper seems to be used most widely within Thai households despite its roughness.

โตเรคเซล โตเรคล้วน Building a Nation of Toilets

หลังสงครามโลก ครั้งที่ ๒ เป็นต้นมา แนวคิดที่ว่า ‘ประชาชนเป็นกำลังสำคัญของชาติ’ ชัดเจนขึ้นมาก ทำให้เรื่องเล็กๆ กลายเป็นเรื่องสำคัญ ถึงกับต้องส่งเจ้าหน้าที่สาธารณสุขบุกถึงครัวเรือน ไม่ว่าจะทุรกันดารเพียงใด เพื่อ ‘เซลไอดี’ ให้ทุกคนหันมาสร้างส้วมที่ถูกสุขลักษณะ โดยรัฐพร้อมจะสร้างส้วมให้ ขณะที่เจ้าของบ้านร่วมออกทุนหรือวัสดุเพียงบางส่วน

After World War II, the government promoted the slogan that “the people were the nation’s valuable assets.” With this new focus on protecting the health and well-being of the Thai populace, the loo became part of a national agenda. Officers were sent out to every household in even the most remote regions to encourage Thai citizens to use sanitary toilets. Throughout the country, the government helped build toilets with little monetary or material support from the users.

กระจายเสียง กระจายส้วม The Propagation of the Loo

ในยุคทหารอเมริกันยกพลขึ้นบก ราวปีพุทธศักราช ๒๕๐๐ การรณรงค์ให้ใช้ส้วมผ่านภาพยนตร์ได้ผลดีนัก เพราะเป็นของใหม่ที่ใครๆ ก็อยากชม และเนื้อหาที่ปรากฏในภาพยนตร์ก็ยังเป็นสิ่งที่น่าเชื่อถืออีกด้วย (เพราะในตอนนั้น คงยังไม่มีใครโกหกออกอากาศมากนัก)

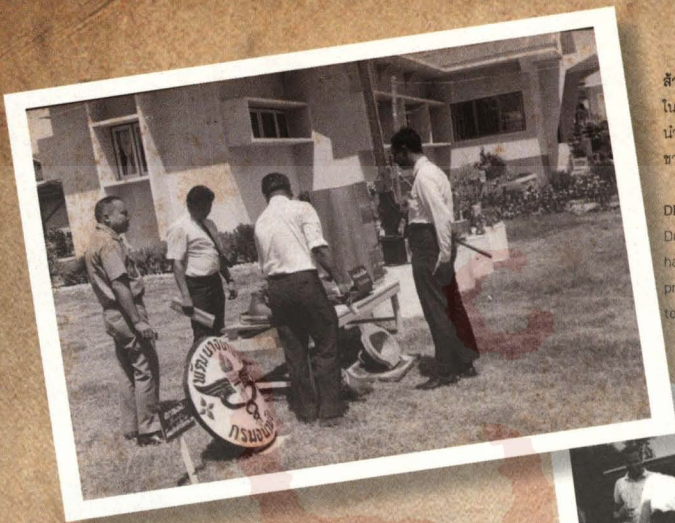
สื่อภาพยนตร์ในขณะนั้น ส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจาก ‘สำนักงานข่าวสารอเมริกัน’ ในบรรยากาศสงครามเย็น เป็นไปได้หรือไม่ว่า สื่อเหล่านี้คือ กลยุทธ์หนึ่งที่ประเทศสหรัฐอเมริกาใช้สร้างคะแนนเสียง ทั้งห่างประเทศมหาอำนาจคู่แข่งอย่าง สหภาพโซเวียต

และแล้ว ส้วม ก็เกี่ยวข้องกับ ‘การเมือง’ จนได้

During the sixties, movies became an effective means for promoting the use of toilets in Thailand. People enjoyed seeing this new kind of entertainment and adopted many of the practices that were introduced in film.

At the time when the Cold War conflict in Southeast Asia was at its peak, movies for the promotion of toilet usage were funded by international organizations such as USIS. In this way, toilets became part of the American campaign to win the “hearts and minds” of the Thai people from the communists.

In this way, the loo inevitably became an object of politics.

ส้วมคอก่าน 'ทำมือ'

ในช่วง ก่อนทศวรรษ ๒๕๑๐ ส้วมคอก่านเป็นของแพง เพราะต้องนำเข้าจากต่างประเทศ ว่าแล้วเจ้าหน้าที่สาธารณสุขก็ชวนชาวบ้านมาหล่อ ส้วมคอก่าน 'ทำมือ' ซะเลย

DIY Toilet

During the decade of 1960s, water seal toilets were hard to acquire due to limited domestic production. No problem! Government officers and villagers collaborated to construct the toilets by themselves.

ก่อนจะเปลี่ยนจากส้วมหลุม มาใช้ส้วมคอก่าน ก็ต้องสร้างคั้นโยกสูบน้ำบาดาลซะก่อน ไม่อย่างนั้นจะเอาน้ำที่ไหนมาล้างคอก (ห่าน) นอกจากนี้ การหุดเจาะน้ำบาดาล ยังทำให้ได้น้ำสะอาดสำหรับการอุปโภคบริโภคอีกด้วย เป็นการป้องกันโรคทางเดินอาหารได้อีกทางหนึ่ง

Before pit privies could be replaced by water seal toilets, hand water pumps had to be installed in order to provide a water supply for flushing. Also, groundwater from the pumps was a good source of pure water for villagers' consumption, another way to prevent the spread of digestive diseases.

อัตราส้วมต่อครัวเรือน ขยายตัวช้ามาก ในปี พุทธศักราช ๒๕๒๙ บ้านเรือนนอกเขตเทศบาลมีส้วมใช้เพียง ๕๐% ของทั้งหมด ในตอนนั้นคาดกันว่า เราจะมีส้วมครบ ๑๐๐% ในปีพุทธศักราช ๒๕๕๓!

The ratio of toilets per household in Thailand was increasing at a very slow pace. In 1986, the rate of toilets in households outside municipal districts was only 50 percent. At the time, the survey speculated that toilet usages would reach 100 percent in 2010!

ล้ำมตีมีไว้คิด Creative Loo

เรื่องล้ำมๆ ดูจะไม่ใช่ว่าเรื่องขี้ประติ๋วอีกต่อไปแล้ว เพราะใครๆ ต่างก็มาระบาย 'ไอเดีย' ใส่ล้ำม เพื่อตอบสนองต่อค่านิยมและความต้องการของมนุษย์ที่ไม่มีวันสิ้นสุด (สุด แล้วบอกด้วย) ไปดูกันดีกว่า ว่าเราคิดอะไรกับล้ำมได้บ้าง

Today, going to the loo is not an insignificant matter. Today's toilet has become a space for infinite creativity in response to our endless consumer needs and preferences. Let's take a look at how people apply their imagination to the ever-changing world of toilets.

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

ไม่ใช่แค่ปลดทุกข์ แต่มาหาความสุขในส้วม

Loo is Where the Heart is

แม้ว่าปัจจุบัน ประชากรไทยจะยังมีส้วมไม่ครบทุกบ้าน แต่ห้องส้วมของบางบ้านก็อาจแพงกว่าบ้านทั้งหลังของใครหลายคน

ห้องส้วมโดยเฉพาะของคนเมืองกรุง ได้เปลี่ยนหน้าตาไปอย่างสิ้นเชิง ด้วยสุขภัณฑ์ราคาแพง ที่ออกแบบอย่างงดงาม ภายใต้ ‘คอนเซ็ปต์’ สิกข์ ทำให้ส้วมเปลี่ยนจากห้องอับทึบที่ทุกคนต้องรีบวิ่งหนีเมื่อทำธุระเสร็จ กลายมาเป็นห้องสำหรับเสพความรื่นรมย์ส่วนตัว บนรสนิยมที่เลือกได้เอง

Nowadays, even though the loo is still not available in every Thai household, toilets in some people's houses may cost more than the entire house.

As urban lifestyles have changed, toilets have become something that can not be overlooked. Toilet wares are seen as one of the design pieces on the market, with lots of time, energy, and creativity put into the design and production processes. From a tiny, closed space that everyone wanted to leave after finishing their duty, the toilet has now become a self-indulgent space for everyone to enjoy.

เอื้อเพื่อวัตถุประสงค์แสดง โดย บริษัท สยามซานิทารีแวร์ จำกัด

Courtesy of Siam Sanitary Ware Co.,Ltd.

สายชำระเข้ามาประดับอยู่ข้างโถชักโครกตั้งแต่เมื่อไร ไม่มีใครได้หันสังเกต;แต่รู้แน่ๆ เป็นความคิดของคนในแถบนี้แน่ๆ เพราะฝรั่งใช้ฝักบัวขนาดย่อมในการล้างผัก แต่เราช่างปรับใช้มาด้วยกัน ว่ากันว่า เมื่อแรกมีสายชำระ หลายคนผลอนำไปใช้ล้างหน้าเรียบร้อยแล้ว

Water Hose. How did a hose become part of toilet routines? It's not entirely clear. It seems that the hose is used in the South East Asian region only. Westerners always use a hose when doing the dishes, but Thai people seem to be resourceful, adapting it to be used in a very ingenious way.

ส้วมมือถือ

Mobile Loo

ส้วมไม่ได้มีแบบเดียว และส้วมก็ไม่จำเป็นต้องตั้งนิ่งอยู่กับที่ด้วย
เราขอเรียกส้วมแบบเคลื่อนที่ได้ ด้วยภาษาศสมัยใหม่ ว่า “ส้วมมือถือ”

There is more than only one kind of toilet, and it does not have to be stationary. The portable Loo is one of your choices.

เอื้อเพื่อวัตถุประสงค์แสดง โดย มูลนิธิซิเมนต์ไทย
ออกแบบโดย บริษัท เอสซีจี เปเปอร์ จำกัด (มหาชน)
Courtesy of Siam Cement Foundation
Designed by SCG Paper PCL

ส้วมกระดาษ

Paper Loo

เมื่อเกิดอุทกภัยครั้งใด การให้ความช่วยเหลือที่ทำได้ยากที่สุด คือ เรื่องการขับถ่าย จึงได้มีการคิดค้น “ส้วมกระดาษ” ขึ้น เพื่อใช้ในยามฉุกเฉิน ส้วมกระดาษนี้มีน้ำหนักเบา แต่แข็งแรง รองรับน้ำหนักได้ถึง ๑๐๐ กิโลกรัม สามารถพับให้เล็กลงเพื่อเพิ่มพื้นที่การบรรทุก

ส้วมนี้ เนื้อหอมมาก เมื่อคราวอุทกภัยใหญ่ทั่วประเทศในช่วงเดือนตุลาคม-พฤศจิกายน ๒๕๕๓ ที่ผ่านมา สื่อต่างๆ สนใจทำข่าวไม่ขาดสาย

In the case of flooding, one of the big problems for everyone is how to go to the loo. The paper Loo was thus created. It is light-weight, but sturdy enough to bear 100 kg, and can be folded for maximum freight capacity. This kind of paper loo became useful during the recent nation-wide flood disasters.

จ.ส.๑๐๐ + คอมฟอร์ต ๑๐๐ = ความสุขบนท้องถนน Street Loo

ในทศวรรษ ๒๕๓๐ การจราจรของกรุงเทพฯ ติดขัดสาหัส จนเกิดรายการวิทยุ จ.ส.๑๐๐ ขึ้น เพื่อรายงานสภาพจราจร ขณะเดียวกันก็ได้ประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์ คอมฟอร์ต ๑๐๐ อุปกรณ์สำหรับถ่ายเบา ออกมาให้แฟนรายการได้ซื้อหาไปใช้ยามเกิดจลาจลในกระเพาะปัสสาวะ
ป.ล. ใช้ได้ทั้งผู้ชายและผู้หญิงนะ

Over the decade of the 1990s when Thailand's economy was booming, the traffic congestion in Bangkok seemed to be the number one problem of the city-dwellers. The 100 FM radio program was then established to keep commuters up-to-date on traffic information. This “Comfort 100” station was then launched for all car-riding Bangkokians, either male or female, to use in case of emergency.

พระบังคน Mobile Royal Toilet

พระบังคน (เครื่องสุขภัณฑ์) องค์นี้ อำเภอลี้ได้สร้างขึ้น เพื่อถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในคราวที่เสด็จฯ ทอดพระเนตรบริเวณที่จะสร้างอ่างเก็บน้ำเพื่อการเกษตร แม่ลี้ จังหวัดลำพูน ซึ่งถือว่าเป็นดินแดนทุรกันดาร เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๑๙ แต่ไม่พบประวัติการใช้งาน

This portable toilet was made in 1976 during King Rama IX's visit to remote areas in Lamphun Province, but there is no historical record about its use.

เชื้อเพื่อวัตถุประสงค์แสดง โดย พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ทรูไทย จังหวัดลำพูน
Courtesy of Hariphunchai National Museum, Lamphun Province

สวมพับได้ Foldable Loo

เชื้อหรือไม่ สวมชิ้นนี้ สามารถพับเก็บเป็นเหมือนกระเป๋าหิ้ว สำหรับพกพาไปใช้ในที่ต่างๆ ได้ สำหรับพระยาพหลพลพยุหเสนา ใช้คราวออกไปล่าสัตว์

Do you believe that this wooden toilet can be folded into a briefcase for an easy take-away purpose? It was for General Phahonyothin, the second Prime Minister of Siam, when he went hunting in the jungle.

ผ้าอ้อมสำหรับผู้ใหญ่ Wearable Loo

สวมมือถือตัวจริง พกพาไปได้ทุกที่ รองรับทุกสถานการณ์ ที่ห้ามไม่อยู่

The adult diaper is considered the ultimate mobile toilet. You can take your toilet to everywhere you go. Interested in using it?

เชื้อเพื่อวัตถุประสงค์แสดง โดย พิพิธภัณฑ์ศูนย์การทหารปืนใหญ่ จังหวัดลพบุรี
Courtesy of Artillery Center Museum, Phahonyothin Camp, Lop Buri Province

สืบจากล้าวม TALES from the LOO

ปฏิบัติการ 'ซี' คลาย คดีเด็ด เว็จแดง Private investigation from
ย้อนอดีตสยามประเทศ the call of nature

ด้วยความร่วมมือของ In Collaboration with
มิวเซียมสยาม สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ Museum Siam, National Discovery Museum Institute
กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม Fine Arts Department, Ministry of Culture
กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข Department of Health, Ministry of Public Health
SCG SCG

เอื้อเพื่อวัตถุประสงค์แสดง The exhibition is made possible by
วัดนิเวศธรรมประวัติ Wat Niwet Thamma Prawat
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หริภุญไชย Hariphunchai National Museum
พิพิธภัณฑ์ศูนย์การทหารปืนใหญ่ Artillery Center Museum
กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข Department of Health, Ministry of Public Health
พิพิธภัณฑ์ชาวบางกอก Bangkok Folk Museum
บริษัท สยามเซรามิควารี จำกัด Siam Sanitary Ware Co.,Ltd.
มูลนิธิซิเมนต์ไทย Siam Cement Foundation

ที่ปรึกษา

ภูธร ภูมะธน
เผ่าทอง ทองเจือ
จิระนันท์ พิตรปรีชา
รณฤทธิ์ ธนโกเศศ
อาจารย์มนฤทัย ไชยวิเศษ

ขอขอบพระทัยและขอขอบคุณ

พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอินทุรัตนา
ดร. นิจ ฑิอุชิระนันท์
รศ. เสนอ นิลเดช
คุณหญิง พรพรรณ ธารานูมาศ
ดวงตะวัน โปษยะจินดา
เอนก นาวิกมูล
คินสีย์ วีระศิลป์ชัย
Robert Bougrain Dubourg
ลินนาภา สารสาส
อภิรมย์ รามเสวก

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนครศิริ
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง
หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
พิพิธภัณฑ์ธนาคารแห่งประเทศไทย
สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์
ค่ายพระรามราชนิเวศน์
เมืองโบราณ
วารสารศิลปวัฒนธรรม
บริษัท โฮม โปรดักส์ เซ็นเตอร์ จำกัด (มหาชน)

วัดสุทัศนเทพวราราม
วัดกัมมวดุยาวาราม
วัดท่าไม้ไผ่ จังหวัดนนทบุรี
วัดใหญ่สุวรรณาราม จังหวัดเพชรบุรี
วัดโอรสารีรักษ์ จังหวัดราชบุรี
วัดประตูลำธาร จังหวัดสุพรรณบุรี
วัดพืชมรรคา จังหวัดลพบุรี
วัดสนามไชย จังหวัดลพบุรี
วัดเกตุ จังหวัดลพบุรี
วัดลาดสำลี จังหวัดลพบุรี

ผศ. ดร. อาดิศร์ อิดริส รักชมณี
อ. ดร. ประภัสสร ชูวิเชียร
อ. พิรศรี พิหวาทอง
อ. ดร. ม.ล. จิตตวดี จิตรพงศ์

สุนิสา มั่นคง
สมชาย ณ นครพนม
พัชรี จันทร์ลาชา
เด่นดาว ศิลปานนท์
ไอรกาลสิน วงศ์จตุรภัทร
ลักขณา จินดาวงษ์
นงศราญ สุขสม
พิเชษฐ์ ดันดีนามชัย
มนัชชา วาจก์วิศุทธิ์
ดรุณี นภาพาน
ธีร เพชรพรหม

วรายุทธ นิลินทจินดา
'แจ๊ส ขวนเซ็น'
เกียรติยศ เกียรติสูงส่ง
สุนทรีย์ ดวงสุวรรณี
พี. เค. เอ็นเตอร์เทนเม้น

ธัชชัย ยอดพิชัย
วิศิษฐ์ เชิดชูวุฒิกุล
ปัญญาภาพ ดินนกุล
ภาพร บุญปิติกุล

บรรณาธิการภาษาอังกฤษ

John Clewley
Alexandra Denes
รัตมา พงษ์พนรัตน์

Curated by

มิวเซียมสยาม

ออกแบบและก่อสร้างนิทรรศการ

บริษัท บานาน่า สตูดิโอ จำกัด

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

เลขที่ ๔ ถนนสนามไชย แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐
National Discovery Museum Institute 4 Sanam Chai Road, Phra Nakhon, Bangkok 10200

tel: 66 (0) 2225 2777 fax: 66 (0) 2225 2775

www.museumsiam.com | facebook.com/museumsiamfan

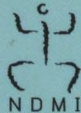
ปฏิบัติการ 'ซี' ดลาย
คดีเด็ดเว็จแตก
ย้อนอดีตสยามประเทศ

Private Investigation
from the
Call of Nature

สำนักนายกรัฐมนตรี

okmd

MU Siam
Discovery Museum

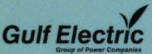

SCG

COTTO

ตราช้าง

TURNAROUND

